



# Tidslommen, hvor børnene leger som i 1980'erne

I Albertslund ligger SFO'en Baunegården, som reelt er et fritidshjem, hvor dagene er nogenlunde som dengang, de første børn ankom i 1975. Det er en tidslomme af børneliv. Ifølge flere børneforskere kunne det også være fremtidens børneliv. De foreslår, at man genopliver fritidshjemmene, som de så ud for 35 år siden.

MORTEN VESTERGAARD | [morten.vestergaard@jp.dk](mailto:morten.vestergaard@jp.dk)



Tobias Saida og Arthur Nødvig Wandahl, begge otte år, kløver brænde på SFO'en Baunegården i Albertslund. Børneforskere peger på, at Baunegården er et eksempel på, hvordan man kunne genoplive det traditionelle fritidshjem.

FOTOS: CARSTEN SNEJBJERG

**T**o otteårige drenge står under et halvtag foran et rødt skur og kløver brænde.

»Ååhr,« råber de på skift, hver gang en kævle flækker og bliver til to, mens ilden få meter derfra er ved at få fat i det bål, som de har tændt i novemberskumringen.

Det er en helt almindelig eftermiddag i SFO'en Baunegården i Albertslund, men dette er alligevel ikke et almindeligt sted at være barn i 2021. Baunegården forsøger at holde fast i at være et fritidshjem som dengang i 1970'erne og 1980'erne, da Danmarks børn begyndte at gå i institution frem for at gå hjem efter skole og lege på vejen.

Man kan sige, at dette er en tidslomme af børneliv, men flere børneforskere peger på, at vi i dag burde give børn mere frihed fra de mange af dagens aktiviteter, der er arrangeret og styret af voksne - og at en oplagt måde at gøre det på er at genoplive de gammeldags fritidshjem. Det burde kunne lade sig gøre, som professor Jan Kampmann fra Roskilde Universitet siger, for det findes faktisk allerede - på Baunegården i Albertslund.

Derfor står Jyllands-Posten klar kl. 14 denne eftermiddag for at tage imod børnene sammen med lederen af Baunegården, Marie Iversen. Små grupper af børn drysser ind på gårdspladsen og stiller deres cykler på græsset. De har cyklet de 2 km fra skolen ad byens mange stier. Nogle begynder at smøre sig en rugbrød i køkkenet, nogle sætter sig og går i gang med at male på deres julekalender, mens et hold sætter kursen mod Snitteriet, hvor der kan kløves brænde.

#### Cykler 2 km fra skole

Leder Marie Iversen nikker i retning af de ankomende børn. At børn allerede i 0. klasse cykler fra skolen til Baunegården, er ifølge hende et godt eksempel på, hvordan Baunegården er et traditionelt fritidshjem. Det ligger netop ikke på skolen som en SFO - og så får børnene ansvar.

Det kan godt tage lidt tid nogle dage, inden de kommer, måske fordi der er en grøft, der skal undersøges, men de kommer frem, forklarer Marie Iversen.

»De kan jo sagtens cykle selv, og det duer ikke, at vi sender en voksen med, for vi voksne kan ikke lade være med at styre og råbe, at de skal passe på, når der kommer en anden cykel bagfra og den slags,« siger lederen, som forklarer, at man indgår en kontrakt med de forældre, som vælger, at deres børn skal gå på Baunegården frem for på en af områdets andre SFO'er.

Og en del af kontrakten er, at børnene f.eks. cykler de 2 km hver dag.

Baunegården er i dag teknisk set en SFO, altså en Skole-Fritids-Ordning, men modsat langt de fleste SFO'er ligger Baunegården ikke på en skole, ligesom





Baunegården er en SFO, men modsat andre SFO'er ligger den ikke på en folkeskole, og den har selvstændig ledelse.



Ifølge lederen af Baunegården, Marie Iversen, forsøger man bevidst at være et traditionelt fritidshjem, hvor dagene ikke er meget anderledes, end da de første børn ankom i 1975.

# »Vi låser ikke værktøjet inde her. Børnene skal lære at bruge det - og noget af det første, vi lærer børnene, er at lave et bål. Derfor ligger tændstikkerne også fremme.«

MARIE IVERSEN, LEDER AF BAUNEGÅRDEN I ALBERTSLUND



Leder Marie Iversen forklarer, at Baunegårdens svævebane viser, hvordan synet på børn er her. Børnene finder selv ud af, hvor højt oppe på en rampe, de vil tage svævebanen. »Børn kan jo godt finde ud af, hvor deres grænser går, hvis de altså får lov til selv at finde ud af det, uden at vi voksne blander os,« siger hun.

den har en selvstændig ledelse og en bestyrelse, der selv prioriterer den pose penge, som man får fra kommunen. Det betyder f.eks., at børnene hvert år kan komme på en uges koloni, men at der stort set ikke er et møbel indenfor, som er købt - de er arvet fra børnenes forældre.

Marie Iversen viser rundt i de røde træbarakker, som står nogenlunde, som da hun selv gik her for næsten 40 år siden, da hendes egen far var leder. Der er ikke ret mange indendørs kvadratmeter til de 66 fritidshjemsbørn, og derfor er de fleste børn udenfor det meste af tiden. Her er der masser af plads.

En række af små træhuse og et blå- og hvidmalet amfiteater i træ ligger på en række. Det meste er bygget gennem årene af personalet sammen med forældrene på de to årlige arbejdsweekender. Der er et træværksted, hvor save og boremaskiner står fremme, og hvor der produceres både bordskånere og kaminbure. Der er Snitteriet, en tidligere hønsegård, som er bygget om til et sted, hvor man kan kløve brænde og putte det i brændeovnen eller på bålet og snitte sig en dolk. Eller bare sidde og lytte til en historie en vinterfertermiddag.

»Vi låser ikke værktøjet inde her. Børnene skal lære at bruge det - og noget af det første, vi lærer børnene, er at lave et bål. Derfor ligger tændstikkerne også fremme,« forklarer Marie Iversen.

Historien om, hvordan Danmarks børn endte med at tilbringe deres eftermiddage i

en institutioner, er historien om, at kvinderne i især 1970'erne og 1980'erne kom ud på arbejdsmarkedet, og at det derfor ikke længere kunne lade sig gøre, at små børn gik hjem fra skole, smed tasken og cyklede ud på kvarterets veje og stier.

Men forandringen for børnene kom i etaper, forklarer Jan Kampmann fra Roskilde Universitet. I første omgang var det ganske enkelt nødvendigt at opfinde fritidshjemmene, så børnene havde et sted at være, mens far og mor var på arbejde. Men her var det stadig op til børnene selv at finde ud af, hvad de ville bruge tiden på - og om de ikke ville deltage i noget.

## Gør børn passive

Næste skridt blev oprettelsen af SFO'erne i slutningen af 1980'erne. Det var egentlig en spareøvelse, idet kommunerne ved at flytte fritidshjemmene ind i skolens lokaler kunne spare penge, men der skete ifølge Jan Kampmann samtidig det, at SFO'erne blev en del af skolens kultur, og at forventningen i dag er, at SFO'erne skal sørge for at skabe forbindelse til skolen - de skal ikke kun være en ramme for børnenes fritid.

»Og den udvikling har været en fejl. Det undergraver, at børn har deres eget rum, hvor de kan skabe relationer gennem leg og samvær, som de selv vælger. Når det er de voksne, der organiserer det meste, har børnene ikke mulighed for at vælge venner og vælge, hvordan de vil forvalte deres tid. De-

res fritid er blevet skemalagt og voksenstyret,« siger børneforskeren.

Jan Kampmann mener, at udviklingen kan få konsekvenser for dannelsen af demokratiske borgere, for børn gør sig ikke længere i samme omfang som tidligere basale erfaringer med, at de har indflydelse og er med til at bestemme, hvordan hverdagen skal være.

»Det undergraver deres tro på, at de kan være med til at sætte en dagsorden i livet. Samfundet producerer i dag unge mennesker, der ikke er vant til at tage ansvar. I Danmark hylder vi, at her dannes selvstændige mennesker. Men samtidig er unge i dag selv ved at genetablere en ny autoritetstro i form af passivitet. De venter på, at andre tager initiativ,« siger Jan Kampmann.

Derfor opfordrer han kommunerne til at genskabe de traditionelle fritidshjem - først og fremmest ved at flytte fritidstilbuddet væk fra skolens lokaler for at markere, at det, der sker her, ikke har noget med skolen at gøre.

»Man skal starte med at annullere forventningerne til, hvad der skal ske i en SFO. Børn skal bruge deres tid på det, som de synes er sjovt, og ikke fordi det passer sammen med skolens skema. Man skal ikke tænke på, at børnene her skal lære noget nyt.«

Professor på DPU, Aarhus Universitet, Eva Gulløv siger, at den store forskel på børnelivet i 1980'erne og i dag er, at børn dengang brugte tid på ting, der ikke var forudbestemt af voksne. Børn havde - på godt og ondt -

selv ansvaret for at underholde sig selv.

»Børn lærer i dag mere målrettet og systematiseret, men de har - meget generaliseret - også en større forventning til, at nogen skal stille underholdning til rådighed for dem, og hvis det ikke sker, kan de blive rådvilde og modløse,« siger hun, som peger på, at børn i dag, fra de begynder i daginstitution som et-årige, lever i sammenhænge, hvor de ikke selv skal skabe et fællesskab.

»Det findes allerede, og fællesskabet er overvåget af de voksne. Derfor har børn i dag ikke redskaberne til at skabe deres egne fællesskaber, som ikke allerede er arrangeret for dem. De har aldrig været nødt til at finde deres egne legekammerater,« siger Eva Gulløv, der er enig i, at det kan give mening at genskabe en slags fritidshjem, der fysisk er placeret uden for skolen.

»Man kan jo ikke bare sende børn hjem i dag, så det er oplagt at forsøge at give dem et større frirum i deres fritidsordninger. Vi voksne er i dag utroligt bange for, at børn skal kede sig, men vi bør arbejde på at få mere tillid til, at børn selv kan finde ud af at bruge deres tid,« siger hun, mens Jan Kampmann mener, at der generelt er sket en »overpædagogisering« af børns hverdagsliv - og det er ifølge ham en »vildfarelse«.

## Børn finder deres egne grænser

Han taler om, at der i skolen er et pres for, at børn skal lære at fordybe sig, de skal være motiverede, og de skal koncentrere sig.



De fleste bygninger og legeredskaber i Baunegården er bygget af personalet og børnenes forældre - bl.a. denne store borg af træ. FOTOS: CARSTEN SNEJBJERG

»De bliver sendt ud for at løbe, for at de så kan koncentrere sig bedre bagefter. Men børn har også brug for ikke at være målrettede og effektive. De har brug for tid for at finde ud af, hvad de har lyst til. Vi skal tilbage til, at det er o.k. at spille sin tid. Det kræver, at al tiden ikke er dagsordensat af andre.«

Andre eksperter er enige i, at børn har for lidt frihed i dag, men de er ikke enige i, at en tilbagevenden til fritidshjemmene er den bedste løsning. Professor emeritus Per Schultz Jørgensen taler om, at »tiden er forpasset«, mens bl.a. Alexander von Oettingen, rektor på UC Syd og forfatter til flere bøger om pædagogik og dannelse, mener, at fritidshjemmene var »fantastiske«, men han advarer samtidig mod »at drømme sig tilbage.«

»Det, der er brug for i dag, er at afprofessionalisere det pædagogiske rum. De professionelle voksne skal bevidst holde sig mere tilbage og give børnene rum til leg, hvor det ikke er meningen, at der skal ske læring. Men det er faktisk også det, der er ved at ske i disse år - for 10 år siden var der mere fokus på at optimere læringen,« siger han.

I et hjørne af legepladsen på Baunegården troner en labyrintisk trækonstruktion med hængebroer, smalle gange og en gynge, der hænger ned fra en gren højt oppe i et træ. To piger holder begge fast i et tov, som gør det muligt at svinge sig fra en del af borgen til den anden. De undrer sig lidt over spørgsmålet

om, hvorvidt de nogensinde er faldet de to-tre meter ned. Næ, eller jo ... engang havnede de nede i brændenælderne. Men så gravede de brændenælderne op.

Marie Iversen peger på den svævebane, som hænger tværs over gårdspladsen og ender i en række gamle bildæk ved siden af Snitteriet. Man kan tage svævebanen fra forskellige trin på en rampe, alt efter hvor hurtigt man vil svæve - og det er netop det, børnene gør, forklarer hun.

»Børn kan jo godt finde ud af, hvor deres grænser går, hvis de altså får lov til selv at finde ud af det, uden at vi voksne blander os,« siger hun.

Indenfor har fire børn trukket sig ind i et rum bagerst, hvor de sidder omkring et solidt træbord i midten, omgivet af en væg med kostumer og en væg med ethjulede cykler. I et lokale ved siden af køkkenet og fællesrummet er syv børn i gang med at lave julegaver af ler. Det kan være lidt svært at svare på, hvad man synes om sit fritidshjem, når man er otte år og ikke har prøvet andet. Men Alma Jensen har alligevel noget, som hun gerne vil sige, mens hun ser ned på den lerskål, »der også skal være et juletræ.«

»Jeg har faktisk gået på et andet fritidshjem, Lærkedalen. Det var både lidt som her, men også lidt anderledes. Derhenne var der kun krea-værksted nogle bestemte dage om ugen. Her i Baunegården kan man alle dage bare spørge, om vi må lave krea. Så må vi tit det.«

Midt mellem børnene sidder Birgit Mortensen, som egentlig er gået på efterløn for to år siden efter 35 år på Baunegården, men som hun siger, så er det en tradition her, at medarbejdere, der går på pension, bliver ved med at komme, så meget de har lyst. Birgit Mortensen, eller Burger, som hun har heddet her i 25 år, er den eneste, der for alvor har forstand på at betjene ovnen til at brænde lertøj, så hun kommer to-tre eftermiddage om ugen i november og december for at lave årets julegaver med børnene.

#### Et andet hjem for børnene

Stemningen denne eftermiddag er mere energisk, end den er stressende. Der er øjeblikke med løbende børn og larm, og da tre drenge finder på at løbe udenfor i bar overkrop, finder de samtidig ud af, hvor grænsen går for påklædning i november, selv på Baunegården. Lidt derfra kan man finde et par venner i sang på en gynge. En pige balancerer rundt i fællesrummet på en stor bold af træ.

Marie Iversen forklarer, at børnene på faste fællesmøder er med til at bestemme, hvordan hverdagen skal være - men ellers sker der det, som der er nogen, der tager initiativ til. Hvis nogen vil løbe på rulleskøjter indenfor, så sker det, at borde og stole bliver båret ud, så der er plads til, at det kan ske.

»Det her skal være et hjem for børnene, når de ikke er derhjemme. Og ligesom derhjemme er vi voksne her i Baunegården forskellige. Hvis de får nej fra en voksen, så må

de jo gerne gå videre til den næste voksne for at spørge. Så kan det være, at han eller hun siger: »Jo, det kan vi da godt.« Der er meget få regler her i Baunegården, men der er tydelige voksne.«

#### Kunne man gøre sådan her andre steder, hvis man ville?

»Ja, helt klart. Vi er ikke dyrere end en SFO, men vi har frihed til at prioritere pengene, og vi er ikke en del af skolens kultur,« siger Marie Iversen, der mener, at skolen i dag optager for meget af børnenes tid i løbet af en dag.

»Der er ingen små børn, der kan holde til at gå i skole til kl. 14 hver dag. Vi har dem kun her fra 14.30 til senest kl 17, så det er ikke lænere så meget, vi kan nå. Da jeg var barn, havde vi fri kl. 12, og så cyklede vi herover, hvor vi havde hele eftermiddagen til vores fritidshjem. Det var en bedre balance i børnenes liv.«

Hun taler om, at børnene får et fællesskab i et fritidshjem som Baunegården, som det ikke var sikkert, at de ville få, hvis de slet ikke var i en institution efter skoletid. Men i denne udgave af en dansk institution får de ifølge hende også frihed.

»Her er der ingen, der kræver noget af dem. Her kan de bare være. Der er ingen, der siger til dem, at de skal lave noget bestemt. De kan finde en krog, hvor de kan sætte sig og se ud i luften, hvis de har brug for det. Eller de kan forsvinde i en hule sammen med deres bedste ven.«